

EMLÉKKÖNYV
A
KÖNYVNYOMDÁSZOK SZAKKÖRÉNEK
TÍZ ÉVI MŰKÖDÉSÉRŐL

1882–1892

IRTA
LÁNG JÓZSEF
T. FŐTITKÁR

NAGYVÁRAD
LÁNG JÓZSEF ÉS TÁRSA KÖNYVNYOMDÁJA
1892

A KÖRALAPÍTÁS ESZMÉJE ÉS A MAGYAR NYOMDÁSZOK KÖRE

– 1881 augusztus 14-től 1882 szeptember 10-ig –

A Könyvnyomdászok Szakköre pályafutásának tizedik évét töltötte be.

Az 1882. év szeptember 10-én tartott alakuló ülés volt az első nyilvános lépés, a mely a mai Szakkör alapítására irányult.

Már egy évvel előbb, 1881 augusztus havában, volt a fővárosi nyomdászok és különösbbe a «Pesti Könyvnyomda Részvény-Társaság» ifjabb elemei között egypár lelkesebb, a kiket a fővárosi nyomdászok zömének germanizáló és maradi helyzete arra serkentett, hogy a magyarosodás fejlesztése és az önművelődés elősegítése céljából csekély erejükből kitálló akciót indítsanak.

Megboldogult *Hódy Soma* szaktársunk ákácza-utcai lakása két ízben szolgált az eszmecserék kedves tanyájául: *Faltermann* (most *Faludi*) *Mihály*, *Gyöngyösi Sándor*, *Hein Menyhért*, *Hódy Soma*, *Hupka Jenő*, *Láng József*, *Lettler Peregrin*, *Pataky István*, *Szabó Dezső*, *Szűts Géza* (most honvédhadnagy) és *Tóth István* szaktársak ott vitatták meg a vendégszerető házigazda eszméjét, hogy alapítsunk magyar nyomdászok körét és onnan indult ki a Király-utca, «Nyolczezreshez» címzett vendéglő helyiségébe egy kis lelkes csoport, hogy a magyar nyomdászok körének állandó találkozó helyet jelöljön.

Hogy e hazafias törekvésnek elejétől fogva voltak ellenzői, alig szorúl indokolásra. Az első időkben szűkölködtünk olyan magyar, hazafias szaktársakban, a kik a kis csoportot vállvetett munkával elősegítsék és bővelkedtünk olyanokban, a kik minden erejüket ellenünk használták, nehogy a kitűzött célnak megfelelni képesek legyünk. Szóval és tettel ellensúlyozni iparkodtak a magyarosodás eszméjének terjedését.

Erre legalkalmasabbnak látszott a dalkör-alapítás és megalakították az «Összhang» dalkört, hogy elnyomják vele a magyarosítási törekvéseket és elvonják az annak szolgálatába szegődött tagokat.

De megalakult a dalkör, a nélkül, hogy a «Magyar nyomdászok köré»-nek ártalmára lett volna, mindössze is csak azt érték el, hogy a fejlődés lassúbb lépésben haladt előre, úgy hogy a nyilvános megalakulás csak egy évi együttlét után volt megejthető.

A «Magyar nyomdászok köre», az említett «Nyolczezreshez» címzett vendéglőben, félhavasokint tartott ülést.

A kört a már fentebb elősoroltakon kívül az 1881-ik évben felkeresték még: *Jatzkó Győző*, † *Szemethy Géza*, † *Bauer Lajos*, † *Borsovay Géza*, † *Gyöngyösi Károly*, *Várhalmy Gyula*, *Wesztwalevits Antal*, *Firtinger Károly*, *Brett Zsigmond*, *Kiss Dezső*, † *Koller Lipót*, *Neuwirth Lipót*, *Régeni Ferencz*, *Engel Antal*, *Kanderka László*, *Kirchner Ede*, *Ribáry Károly*, *Katits Antal*, *Mayer Rezső*, *Vizsai László*, *Kaczander Gyula*, *Puskás Károly*, *Plachy Lajos*, *Tóközy János*, *Brünn Alajos*, *Metzinger József*, *Kemény Ignác* és *Gáspár Samu* úgy hogy a kezdetben 11 tagú körnek az 1882 július 23-án tartott szervezködő ülésen már 39 tagja volt jelen.

A «Magyar könyvnyomdászok köre» tagjai élénk érdeklődéssel és lelkes ügybuzgalommal jelentek meg részben szavalni, részben eredeti dolgozatokat fölolvadni, egymás fölött bírálatokat gyakorolni, részben pedig kedélyes összejeveteleket rendezni.

Az 1881 szeptember 4-én megtartott első értekezlet *Gyöngyösi Sándor* id. elnöklete és *Láng József* id. jegyzősége mellett, az alapszabályok készítésével *Hódy Soma*t, *Hupka Jenő*t és *Szabó Dezső*t bízta meg. Egy héttel később, szeptember hó 11-én, történt a megalakulás. Elnökké lett: *Lettler Peregrin*, alelnök *Gyöngyösi Sándor*, pénztárnok *Faltermann (Faludi) Mihály*, jegyző *Láng József*, választmányi tagok: *Hódy Soma*, *Pataky István*, *Szemethy Géza* és *Szűts Géza*. Ugyanez a gyűlés vitatta meg és fogadta el az előterjesztett alapszabálytervezetet, mely azonban még nem volt a miniszteriumhoz való fölterjesztésre szánva.

Az első mulatságot a kör 1881 szeptember 18-án, egy ákácza-utcai vendéglőben rendezte.

Körtagok és az ügybarátok nagy csoportja családjaikkal vettek itt részt és az estély képes volt a kör tíz évi fennállása alatt rendezett estélyeknek méltó és maradandó jó nevet előlegezni. Az esti órákra tervezett szavaló-estély a késő éjjelbe nyult bele és az igazi családias mulatságok sorozatának nyitánya volt.¹

Az első fölolvásó ülés 1881 október 2-án volt. A napirenden: *Szemethy Géza*, *Szabó Dezső* és *Wesztwalevits Antal* szavaltak, *Hódy Soma*, *Szemethy Géza* és *Láng József* dolgozatokat olvastak föl.

Öt fölolvásó- és szavaló-ülésen, 25 napirendre tűzött tárgy közül, 11 eredeti dolgozat volt és 14 szaválás.² A dolgozatok mind a szépirodalom keretében mozogtak és fölolvásuk után bírálatra kiadattak, a mi sok nézeteltérésre adott okot, míg végre abba is maradt.

Az október 23-án tartott fölolvásó ülés szükségét látta, hogy miniszterileg jóváhagyandó alapszabályok készíttessenek és nyomban meg is bízta vele *Borsovay Géza*, *Firtinger Károly*, *Gyöngyösi Sándor*, *Hódy Soma*, *Láng József* és *Szabó Dezső* szaktársakat. Ugyancsak ez ülés elvben elfogadta *Firtinger Károly* indítványát, hogy *magyar nyomdász-indulóra, ha a kör anyagi helyzete megengedi, pályázat hirdettessék*.

A tagsági illeték havonként 10 kr volt. A december 6-án tartott választmányi ülésen jelenté pénztárnok, hogy a kör vagyona 4 firt 33 krajczár készpénzből és 13 könyvből áll. Ugyanez ülés mondta ki határozatilag, hogy az eddigi «Nyolczezreshez» címzett helyiség helyett, mely már is szűknek bizonyult, a kör szállása a József-körúton, Szabó-udvarban levő Osinger-féle helyiségbe téessék át, a hol tágas szobák, alkalmas tánczterem és színpad állt rendelkezésre.

December 25-én, rendkívüli közgyűlésen, terjesztette elő a kiküldött bizottság az alapszabály tervezetét. Nagyobb vita után fölterjesztése ment határozatba. A május 21-iki választmányi ülés azonban taggyűjtő-ív kibocsátásának és a nyilvános fellépésnek idejét elérkezettnek látta, s ez okból a már közgyűlésileg elfogadott alapszabályokat nem terjesztette fel jóváhagyás végett a miniszteriumhoz, hanem függővé tette ezt az újjászervezés céljából egybehívandó új közgyűléstől. A pénztári álladék ekkor 7 firt 3 kr volt.

Az 1882 július 23-án tartott szervezkedő ülésen *Gyöngyösi Sándor* elnökölt. Üdvözlő beszéde után *Láng József* jegyző tett jelentést a tíz havi működésről és a választmány nevében kérte az ülést, hogy a szervezkedés elvét mondja ki és bízson meg egy ötös bizottságot az előmun-

¹ Az emlékezet kedvéért nem mulaszthatjuk el ide iktatni a szereplők névsorát. Az estély alkalmából üdvözlő beszédet *Szemethy Géza* tartott. Aztán jött a szaválás és előadás. Szavaltak: *Hódy Soma*, *Lettler Peregrin*, *Láng József*, *Szemethy Géza*, *Szűts Géza*, *Engel Antal*, *Szabó Dezső*. Énekeltek: *Engel Antal* és *Gyöngyösi Sándor*. Hegedült: *Engel Antal*.

² Eredeti dolgozatot írtak és olvastak föl: *Borsovay Géza* 1-et, *Faltermann Mihály* 1-et, *Hódy Soma* 1-et, *Kiss Dezső* 1-et, *Láng József* 3-at és *Szemethy Géza* 2-öt. Szavaltak: *Bauer Lajos*, *Engel Antal*, *Hódy Soma* (2-szer), *Kiss Dezső*, *Láng József*, *Régeni Ferencz* (2-szer), *Szabó Dezső*, *Szemethy Géza* (5-ször), *Várhalmy Gyula* és *Wesztivalevits Antal*.

kálatok megtételével. Ez megtörtént és a bizottság *Hódy Soma, Kaczander Gyula, Plachy Lajos, Szabó Dezső* és *Vizsai László* tagokból alakult meg. E bizottságnak a már korábban közgyűlésileg elfogadott alapszabályok fölhasználás végett átadattak.

Ugyancsak e szervezkedő-gyűlés határozta el, *Kaczander Gyula* indítványára, hogy a kör, letéve veszteglő állását, a nyilvánosság elé lép, tudósításait a «Typographiá»-ban közzé teszi s fölhívja a szaktársakat a legközelebb megtartandó nyilvános alakuló gyűlésig csatlakozásra.

Az eddig leírt munkálkodás volt a mai Szakkör alapját vető munka és az ott tevékenykedők voltak a lankadhatlan úttörők az egészséges fejlődés és megszilárdulás ösvényén. Az ő szívós kitartásuk öntött bizalmat a később csatlakozott idősb és ifjabb szaktársakba és serkentette becsvágyát, lelkesedését a magyar szaktársköröknek, alkotni tettekre hívatott társadalmi kört, lelkes magyar tábor!

A KÖNYVNYOMDÁSZOK TÁRSASKÖRE

– 1882 szeptember 10-től 1890 június 22-ig –

Egy évi zajtalan összeszokás után, leküzdve az akkori előítéleteket és ferde fölfogásokat, teljes joggal léptünk a küzdelem terére.

Talán nem tettük volna, ha arra az a biztató remény nem serkent, hogy a már föllelkesült fiatal csoporton kívül korosabb elvtársainkat is a *tevékenység* terére hívhatjuk.

Az 1882 szeptember 10-én az Osinger-teremben tartott első nyilvános gyűlésen lett a kör az általánosságé.³

Ez a gyűlés állapította meg, hosszabb vita után, Ács Mihály indítványára, a «Budapesti könyvnyomdászok társasköre» címet és elfogadta az előkészítő bizottság nevében Hódy Soma által előterjesztett alapszabályokat.

A belügyminiszterhez felterjeszteni határozott alapszabályok alapelvei: *a kör nyelve* kizárólag a magyar; *célja* pedig a magyar nyelvet terjeszteni s megkedveltetni a budapesti könyvnyomdászok között; a magyar szellemben való társulást létesíteni s az önművelődésre alkalmat szolgáltatni. *Eszközök* a cél elérésére: *a)* fölolvasások; *b)* szavalati és műkedvelői előadások; *c)* szak- és társadalmi kérdések vitatása, tekintettel a budapesti könyvnyomdászok egyleti életére. A *tagok* kétfélék lehetnek: rendesek és tiszteletbeliek. A *tagsági* illeték havi 20 krban volt megállapítva.

Ugyanez ülés közfelkiáltással a következő tisztikart bízta meg a kör vezetésével: elnök Tanay József, alelnök Gyöngyösi Sándor, titkár Láng József, m.-titkár Szabó Dezső, pénztárnok Schwind Béla, választmányi tagok: Gelléri Mihály, Griesz Ede, Hódy Soma, Kaczander Gyula, Keményffy Dezső és Szemethy Géza.

A választmány első teendője volt, hogy házszabályokat készített; foglalkozott a fölolvasó ülések és a kedélyes összejövetelek rendszeresítésével; taggyűjtő-íveket bocsátott ki.

Az októberben tartott fölolvasó-ülésen már mintegy 150 tagunk volt. E gyorsmervű szaporodást az alábbi két szózat idézte elő, melyekben a választmány tiszta képet adott a körben követendő irányelvek felől.

Az 1882 szeptember hó végén kibocsátott ismertetés így hangzik:

«Budapesti Könyvnyomdászok Társas-Köre» cím alatt egy új kör létesült, melynek célja szaktársaink előtt nagyjából bizonyára ismeretes lesz.

Ha visszamegyünk a budapesti szaktársak társas életének amaz évére, melyben a «Pest-Budai könyvnyomdászok önképző-egylete», mint a betegsegélyző egylettől még különállóan működő testület, a «Typographia» című szaklapot megindította, t. i. az 1869. évre: rá fogunk jönni ama tényre, hogy az időben szaktársaink egy része «Vitázó kör» cím alatt egyesülve, minden két héten a közügyeket vitató üléseket tartottak; egy másik rész «Magyar nyomdász-kör» cím alatt törekedett arra, hogy a magyar szellemnek az egylet körében mentől szélesebb tért nyisson, továbbá, hogy fölolvasások, szavatok és

³ A gyűlésen jelen voltak, mint alapítók: Gyöngyösi Sándor id. elnök, Hódy Soma előadó, Láng József jegyző, Szabó Dezső, Faltermann (Faludi) Mihály, Hein Menyhért, Szemethy Géza, Szemethy Ferencz, Keményffy Dezső, Borsovay Géza, Neuwirth Lipót, Vizsay István, Ács Mihály, Mayer Rezső, Plachy Lajos, Tanay József, Schwind Béla, Pataky István, Heiszer István, Marián György, Kemény Ignác, Gáspár Samu, Griesz Ede, Deutsch Albert, Kaczander Gyula, Gelléri Mihály, Szita Géza, Tomanóczy Dezső, Metzinger József, Csathó Zsigmond, Maksa Ágost, Jantsy Henrik, Pacuch István, Körömszy István, Klein Adolf és Várhalmy Gyula.

egyéb, a kiképzést elősegítő módok és eszközök által ez irányban hasson tagjaira. Azonban a rosszul alkalmazott működési irány mindkettőnek, de különösen az utóbbinak nem valami hosszú életet adott.

A most alakult kör testtel-lélekkel egy szent cél felé: *a kor követelményei szerinti műveltség színvonalára* törekszik.

A kor követelményei közé tartozik, hogy azon állam nyelvét ismerjük, melyben élünk; nem azért, mintha nemzetiségi ellen- vagy rokonszenv vezérelne bennünket, hanem azért, mert a két- vagy többnyelvűség mindenkor akadályozó volt az egyöntetű működésben. Ezért a «Budapesti könyvnyomdászok társas-köre» arra fog törekedni, hogy a fővárosbeli könyvnyomdászok között a magyar nyelvet megkedveltesse és terjessze; továbbá, hogy közöttük magyar szellemben való társulást létesítsen és az önművelődésre alkalmat szolgáltasson.

A cél elérésére szükséges módok és eszközök olyanok, hogy megfelelnek a legkülönbözőbb igényeknek. Kiket csupán az egyleti élet ügyei érdekelnek, ott megvitathatják azokat; kik a szakügyekkel szeretnek foglalkozni, e körben alkalmuk nyílik ezt tenni; s végre azok, kiket az ily komoly dolgokkal folytonos foglalkozás kifáraszt, megtalálják a hasznossal párosult kedélyességet is.

Az imént alakult kör törekedni fog ügybuzgó szaktársakat képezni, s érdekltségüket a fölmerülő kérdésekbe bevonni, hogy a «Budapesti könyvnyomdászok és betűöntők egylete», mely az általános érdekeknek is hivatva van szolgálatot tenni, törekvéseiben ne gátoltathassék.

Az 1883. évi január hóban kibocsátott újabb körirat pedig a következő:

Mint az 1882. évi szeptember hóban kibocsátott körlevél értelmében már némiképp ismeretes, egy új kör létesült. Célját szaktársaink azon része, kik a körnek immár tagjai, ismerik; jelen körlevelünket kiválóan azon t. szaktársainkhoz intézzük, kik körünket eddig még nem ismerték: hogy annak célját röviden körvonalozzuk.

A szentesített alapszabály következő célt tünteti elénk: a *«Budapesti könyvnyomdászok társas-köre» arra fog törekedni, hogy a fővárosbeli könyvnyomdászok között a magyar nyelvet megkedveltesse és terjessze; továbbá, hogy közöttük magyar szellemben való társulást létesítsen és az önművelődésre alkalmat szolgáltasson.* – E cél mindenkinél helyeselnie kell, ki belátja azt, hogy a követelményei szerinti műveltség ezt így kívánja.

A kör mindenkor főkötelességének fogja ismerni a csecsemőkorát élő magyar szakirodalmat fejleszteni. Működése keretébe von minden nyomdász-közügyet; azokat megvitatja, egységes véleményt mond fölöttük. – Különös figyelemmel kíséri a nyomdászok társadalmi életét, legfőképpen egyleti életét; törekedni fog ezeknek ügybuzgó tagokat képezni, s érdekltségüket a fölmerülő kérdésekbe bevonni. – Havonként szak- és társadalmi kérdésekkel foglalkozó fölolvadásokat rendez, s egyéb a szakkiképzést elősegítő módok és eszközök által törekszik a magyar szellemnek mentől szélesebb tért nyitni. – Azok részére, kiket az ily komoly dolgokkal folytonos foglalkozás kifáraszt, a kör időközönként hasznossal párosult kedélyességet is nyújt és pedig szavazások, műkedvelői előadások, dalok és egyéb hasonló kedélyes előadások által.

Ime, egy egész sorozata a kör céljait előmozdító eszközöknek. Nem tehetjük föl, hogy t. Szaktársaink között egy is akadna, ki ezek célirányosságát ne ismerné el. Meg vagyunk győződve, hogy a «Budapesti könyvnyomdászok társas-köre» t. szaktársaink részéről kedvező fogadtatásban fog részesülni, s ezen meggyőződésben kérjük Önöket, szíveskedjenek tagjaink létszámát – mely rövid, három havi nyilvános működése alatt 200-on felülire emelkedett – belépések által növelni, s tömeges részvétel által a kört támogatni.

A kör nem kívánja, mint más egyletek és dalkörök, tagjainak nagymérvű anyagi áldozata útján gyarapítani tökéjét: s ezért a belépni óhajtóktól beíratási illetéket nem vesz, a havi 20 krnyi járulék alig észrevehető áldozat. – Ez is bizonyíték arra, hogy *a kör nem anyagi, hanem erkölcsi támogatásra szorítkozik.*

Tagadhatatlan, hogy a Társaskör erélyes föllépése, akadályt nem ismerő serény munkája a budapesti könyvnyomdászok minden rétegében fölpezsdülést szült. Az addig lanyha érdeklődést az egylet ügyei iránt fölkorlácsolta a tette kész új szövetség minden legkisebb ténye.

Ha egyebet nem tett volna a Társaskör, mint buzditotta és törekvéseikben elősegítette a tollforgató és hozzáértő szaktársakat, hogy szakmájokkal irodalmilag is foglalkozzanak, uttörők legyenek a *magyar szakirodalom* megeremtésében, már ezzel is maradandó érdemeket mutathatna föl: hisz a «Nyomdászok Közlönye», az «Évkönyv», a «Magyar Nyomdászhat», a

«Grafikai Szemle» mind e kör alapítása után, az innen nyert buzdítás, de sőt fölkarolás alapján keletkeztek és a kör keletkezése előtt fönnállott egyetlen irodalmi vállalat, a «Typographia» is gyökeres átalakulásnak lett célpontja.

De a Társaskör a technikai képességek fokozása, a lappangó tehetségek föl kutatása tekintetében is sokat tett. Technikai pályázatai életre hívtak sok jó eszmét és fogékonnyá tettek, küzdelemre edzettek nem egy addig visszavonult kiváló szakerőnket. Alkalmas küzdporondjává lett sok igazi tehetség nemes vetélkedésének.

Megtett a kör alakulása első pillanatától fogva minden tőle telhetőt, hogy a magyar nyomdászat ne nélkülözze a nyugat szép sikerű vívmányait: kifejlődött szakirodalmat, *nemzeti irányú műízlést*. Hisz még a nemzeti irányú nyomdászati stílus megfejtsére is hirdetett pályázatot és ha most nem, jövőre vagy a jövőben bizonyára meg is teremti a magyar nyomdászati stílust, mert nincs akadály, a melyet ez a kör leküzdeni ne bírna.

Hogy mindezeket elérhette és ma ezek nyomdokain sikereket mutathat föl a Kör, egy másik nagy és szerfölött nehéz föladat teljesítésének köszönheti: a céltudatos magyarosításnak.

A ki az 1882-ik év előtti germanizmusnak Budapesten, a nyomdászok között, ismerője volt, bizvást meddőnek hihette a Kör törekvéseit mindaddig, míg meg nem barátkoztattuk a nyomdászok zömét azzal a jogos érveléssel, hogy hazai szakirodalmunkat, hazai szaktechnikánkat nemzeti irányban fejleszteni csak magyar *érzéssel*, magyar ízléssel és magyaros törekvésekkel lehet.

Ma túl vagyunk e kérdésen. A főváros nyomdásztsága egy szívvel-lélekkel magyar és nincs hang, a mely a Kör ebbeli érdemét elvitatni képes volna.

Igaz, hogy az 1882-ben fönnállott egyetlen intézményünk, az egyesület is célpontja volt a Kör magyarosító törekvéseinek; évek sora kellett hozzá, míg minden irányban leküzdhetjük a Kör és az ott működő egyesület ellen fölhozott vádak és gyanúsítások által föl korbácsolt szenvedélyeket. Győzött a jobb és mi emelt fővel mondhatjuk, hogy a mai élénk egyesületi és társadalmi élet a Társaskör műve, az országos egyesület kitűnő szervezete is a Társaskör műve, mert egyrészt a tíz év előtt fölébresztett érdeklődést az egyesületi és közügyi élet iránt a Kör mindenkor ébren tartotta, másrészt az országos egyesület szervezési munkálatainál sok megfogadni valót juttatott az előkészítők figyelmébe.

A kör működése két irányban, és pedig 1-ször szakmafejlesztési, 2-szor társadalmi irányban nyert megoldást.

A szakmafejlesztés keretébe tartoztak eredettől fogva: *a)* a szakkérdések, *b)* a föl olvasások, *c)* az irodalmi vállalatok, *d)* a pályázatok, *e)* a versenyek, *f)* a kiállítások. Ezek gondozása a szakbizottság munkakörébe tartozott.

A társadalmi irány: *a)* vitatárgyakból, *b)* egyesületi és társadalmi közügyek szellőztetéséből, *c)* ünnepélyek, *d)* mulatságok rendezéséből állott; ez utóbbiakban a vigalmi bizottság járt el, teljes erővel felelve meg az alapszabályok ama célzatainak, hogy a magyar nyelvet meg kell kedveltetni az idegen ajkuakkal. A Kör összejövetelei, mulatságai tiszta magyar műsoraikkal mindig kellemes találkozási voltak a magyar szaktársak idegen ajku vendégeinek.

a) A szakkérdések. Hogy a tollforgató szaktársaknak föl olvasások és értekezések tartásához eszmét adjon a Kör, a szakkérdések intézményét honosította meg már 1882-ben. Bizonyossággal annak, mily sok jó eszme kerül ez uton tárgyalás alá, ide iktatjuk a tíz év alatt megfejtsére benyújtott szakkérdéseket, számszerint harminczat, a melyek közül alig egy-kettő maradt megfejtetlenül.

Heti lapoknál, melyeknek minden hét egy meghatározott napján kell megjelenüök, a számadás pedig átlagos, ha esetleg közbeeső ünnepnapon rajtok dolgozni kell, az ünnepnap kárpótlás követelhető-e? (1882.)

Fejtsék meg, hogy mik a mű (Werk) szedés kizárásánál követendő szabályok? (1882.)

Fejtsék meg, mik a szedő teendői a compress-művek szedésére és tördelésére vonatkozólag, különös tekintettel a különböző beosztásokra? (1883.)

Mik a hírlaphírdetés-szedések gyakorlati és elméleti szabályai? (1883.)

Hozassék szabály arra nézve, hogy felülről lefelé vagy alulról fölfelé olvashatóan szedessék-e a könyvgerincz? (1884.)

Helyes-e a boríték hátsó lapján alkalmazni az impressumot, s ha igen, mily alakban szedendő az leg-helyesebben? (1884.)

Tanulmányoztassék a jövő ülésig a «Pesti Hírlap»-nál előfordult eset. (1884.)

Ajánlatos-e a könyveknel és folyóiratoknál a kezdőbetűk (initialék) alkalmazása és ha initiale alkalmaztatik, szükséges-e ott a cím is? (1884.)

Miféle eljárás követendő akkor, ha a széljegyzetek (Marginalien) közül egy úgy esne a kolumna végére, hogy például a hat sorból álló széljegyzetből a kolumnára csak három sor férne? (1884.)

Okvetlenül szükséges-e az aláírásokat a sor elején vagy végén valamivel behúzni vagy kizárni? (1884.)

A jegyzeteknel előforduló csillag (*) jel, hogy van helyesen használva: ha zárjel van melléje szedve vagy a nélkül? valamint a jegyzetet megelőzőleg linea szedendő-e vagy csak üres sor teendő? (1884.)

Ha valamely munka pl. ciceróból van szedve, tehát az előforduló jegyzetek petitből szedendők; de ha ezen petit jegyzetben ismét jön elő jegyzet, helyes-e ezt is petitből szedni, vagy jobb nonpareilleből? (1884.)

Ha egy cím egészen versalisból van szedve, ez esetben például «Dr»-nál az r betűt lehet-e currentből szedni? (1884.)

Helyes-e a kolumna-számok alul való alkalmazása? Vagyis díszesebb műveknel miért szedetik a lapszám az oldal lábára? (1884.)

Minő művekben használjuk leginkább a fejezetbetűket? (Kapitälchen.) (1885.)

Mik a hangjegyszedés alapelvei és mily irány követendő annak kivitelénél? (1885.)

Bíráltassanak meg a népirodalmi termékek technikai előállítása. (1885.)

Írassék értekezés arról, hogy mik a rézlineák kezelésének szabályai. (1886.)

Szabad-e a cursiv sorokat ritkítani s megengedhető-e, hogy a cursivból versalis sorok szedessenek? (1888.)

Az idézőjelek használatánál, ha az idézet előtt kettőspont van és az idézett szöveg, teljes mondatot képezvén, ponttal végződik, e pont az idézőjel után vagy elébe lesz-e teendő? (1888.)

Lehet-e és szabad-e a mediaeval szöveg közé antiqua számokat használni s minő esetben engedhető ez meg? (1889.)

Mit értünk magyar styl alatt, különösen a magyar nyomdászat terén mivel lehetne azt kifejezni? (1889.)

A «Magyar Nyomdászat»-ban «magyar cursiv» elnevezés alatt használatos írás mediaeval jellegű-e vagy nem? (1889.)

Az idézőjelek egymás alá való szedésénél, például árjegyzékeknel vagy hasonló munkáknál, hol egyes tárgyak megnevezése többször fordul elő és ezt idézőjellel teljesítjük, minő eljárás követendő? (1889.)

Szedő-árszabályunk 9. pontja így hangzik: Táblázatos szedés vonalakkal vagy a nélkül, kétszeresen számítandó s az árszabály magyarázatára készített szabályzatban e pont még homályosabban van körülírva; hogy kell e pontot értelmezni? (1890.)

Szükséges-e, hogy az accidenz-szedő, a midőn valamely munkát több színben való nyomásra tervez, a színeket már szedés közben maga állapítsa meg? (1890.)

A kilövés helyességeért a szedő vagy pedig a gépmester felelős? Tartozik-e a gépmester a nyomandó szedés helyessége felől tudomást szerezni? (1890.)

Tekintve a szedő és a kezére bízott munka előnyét, mi mutatkozik czélszerűbbnek: ha van az üzletben állandó föltisztogató vagy maga a szedő szerzi-e be magának a szükséges anyagot? (1891.)

Helyes-e a német és osztrák betüöntödékből kikerült milliméter jeleket a magyar métermázsa jelzésére használni? (1891.)

Ha egy műben, hol széljegyzetek fordulnak elő, az egyik oldalon úgy találna esni a széljegyzethez tartó bekezdés, hogy alul csak két sor maradna, míg a széljegyzet 5–6 sorból áll, szabad-e a széljegyzetet megtörni és átvinni a másik oldalra? (1892.)

b) A fölolvasások. Habár volt olyan fölolvasás is, a mely társadalmi kérdéssel foglalkozott, a túlnyomó része mégis technikai kérdést tárgyalt. Részben feleletet és egyuttal tanulmányt a benyújtott szakkérdésekre, részben önálló szakvéleményt. A Kör tíz évi fönnállása alatt 10 rendes évi és 2 rendkívüli közgyűlést, 54 havi fölolvasó és vitaülést tartott, a melyeken az itt következő 45 szakférfi, a szintén itt közölt 107 értekezést általánosan nagyszámu hallgatóság előtt olvasta föl:

Ács Mihály: Látogatások egy nagynevű botfaragónál. 1884. – A magyar nyomdászat első századáról. 1886. – Az önképző-egylet és «Typographia» történetéről. 1888. – A sajtó munkásainak a szabadsajtóról. 1888. – Humor az ólomporban. 1889. – Viszontagságos könyvcsinálás. 1891. – Márczius tizenötödike. 1892.

A–d J.: A nyomdász természetrajzához. 1889.

Bauer J. M.: A nyomdai betű- és anyag-raktárak berendezéséről. 1891.

Bendtner József: Kleinmann Frigyes emlékezete. 1892.

Csató Zsigmond: Hadat a «styl» ellen! 1888.

Darula Arnold: Antiqua számok a mediaeval szövegben. 1889.

Darvas Adolf: Átszámítási táblázatok. 1889. – A «szakkörről». 1890.

Durmits Imre: A cursiv betűk alkalmazásáról. 1888.

Feuerlöschér Ármin: A kezdőbetűkről (initialék). 1884.

Firtinger Károly: A socialismusról, összefüggésben a nemzetiségi kérdéssel. 1883. – A párisi sajtó a francia forradalom idejében. 1883. – Az ipartörvény módosításáról. 1883. – A békéltető bíróságok szerepéről a munkás-mozgalmakban. 1886. – Az egylet negyedszázados fönnállásának története című munkáról. 1887. – Saphir M. G.: Az első párisi világtárlat alkalmából 1855-ben. 1890. – Két régibb pesti nyomda története. 1892.

Fuchs Zsigmond: A késmetszésről. 1891.

Gelberger Mihály: A naptárakról. 1888. – A bécsi jubileumi iparkiállításon tapasztaltakról. 1888. – A hirdetésekéről. 1889. – Jelentés a tagsági jegy pályázat eredményéről. 1890. – Titkári jelentés a Szakkör X. évi működéséről. 1892.

Gelléri Mihály: Photographiák és typusok a nyomdászéletről. 1882. – A sajtóhibákról. 1884., 1885., 1886., 1887., 1888., 1889., 1890. – Emlékezés régiekre. 1885. – A magyar népirodalomról. 1890. – A nyomdai festék gyártása Magyarországon. 1890. – Nyomdásztanoncok szakiskolája 1891.

Gelléri Miksa: A sajtószabadságról tekintettel a könyvnyomdászatra. 1891.

Gottesz Gyula: A hangjegyszedésről. 1886.

Griesz Ede: A műszedés kizárásánál követendő szabályok. 1883. – A szedő teendői a könyvek szedése és tördelésére vonatkozólag. 1884.

Grócz Ernő: A szedőgépről. 1891.

Gyöngyösi Sándor: A «Pesti Hirlap»-nál előfordult esetről. 1884.

Haraszthy József: A hirlapirodalomról. 1892.

Heller Ignác: A disznaptárakról. 1891., 1892.

Hódy Soma: Lehet-e a munkás jó hazafi? 1883.

Imreh Sándor: Mulhatlanul szükséges-e a kötjelek használata a szóelválasztásoknál? 1889. – Visszaemlékezések. 1892.

Katits Antal: Katona-életemből. 1886., 1887.

Kleinmann Frigyes: Az impressiumról. 1884. – Hivatás, szakképzettség, műveltség. 1886. – ABC szedők számára. 1887. – Jelentés a fali naptár szedésre hirdetett pályázatról. 1888. – Jelentés a díszoklevélpályázatról. 1889.

Kovács Károly: A rövidítésekről. 1890.

Krause József: A gépek tisztántartása és fölszerelése. 1888.

Dr. Krejcsy Rezső: A gyárfelügyelőség eredete, célja és az iparhatósági megbizottak teendői. 1887.

Láng József: Nemzetiséghez való ragaszkodásunkról. 1883. – A bennünket érdeklő fölolvadásokról. 1883. – Tanulmány a könyvgerinczről. 1884. – Elmékedések márczius 15-éről a mi szempontunkból. 1885. – A rövidítésekről. 1885. – Jelentés a levélfejszedésre vonatkozó pályaművekről. 1887. – A bécsi jubileumi iparkiadállításon tapasztaltakról. 1888. – Czensura és sajtószabadság. 1889. – Külföldi szakegyletek és körünk reformálása 1890. – Titkári jelentések a Kör I–VIII. évi működéséről. 1883–1890.

Meliszter Ernő: Az írásjegyek alkalmazásáról. 1888.

Németh Lajos: A könyvek szedése és tördeléséről. 1889.

Névtelen: A betüöntésről. 1887.

Noviczky László Napoleon: A chinai nyomdászatról. 1886.

Plachy Lajos: Korszerű mozgalmak. 1884.

Pusztai Ferencz: Könyvczimek története és szedéséről. 1882. – A táblázatos szedésről. 1883.

Schwind Béla: Titkári jelentés a Szakkör IX. évi működéséről. 1891.

Sebők Lipót: Széljegyzetekről (Marginalien). 1884.

Somos Árpád: Nyelvünk sajátságairól. 1892.

Szabó Elek: A betűszekrényekről. 1890.

Szabó Dezső: Az aláírásokról. 1885. – Régibb és újabb hirlapokról. 1887. – Két fontos írásjelről. 1889. – Jelentés a magyar styl kézikönyvére hirdetett pályázatról. 1892.

Szemethy Géza: Az oldalszámokról. 1885. – Az ábrák elhelyezéséről. 1885. – Jelentés a hangjegyszedés mikéntjére hirdetett pályázat eredményéről. 1886. – A hirdetésszedésről. 1887.

Szvoboda István: Szakbirálat egy árjegyzék szedése és nyomtatása fölött. 1888.

Tanay József: Egy nyomdász életéből. 1885. – Elmékedés a 48-iki eseményekről. 1892.

Tóth Ferencz: A jegyzetekről. 1884.

W.: A könyvek diszitéséről. 1890.

Wesztwalevits Antal: Egy szakkérdés a több színben való nyomásról. 1890.

c) Az **irodalmi vállalatok**. A Társaskörnek, mint a szakmáját irodalmilag művelni és fejleszteni hivatott testületnek gondoskodnia kellett arról, hogy elveit, törekvéseit és százféle intézkedéseit, határozatait valamilyen úton nyomtatásban is elterjessze és érvényre juttassa.

A Kör alakulása idején főnnállott egyetlen irodalmi vállalat, a «Typographia» e tekintetben jó szolgálatokat tett volna, ha a szaktársak egy – tagadhatatlanul nagy – része ellentétbe nem helyezkedik a Társaskörrel és nem teszi lehetetlenné a lap támogatását igénybe venni. A Pusztai Ferencz által az anya-egylet választmányában 1882 november 5-ikén fölvetett indítványa, hogy magyarosítsuk meg a «Typographiá»-t, sok időre válaszfalat épített a Kör és a «Typographia» közé s gondoskodnunk kellett alkalmas organumról. *Tanay Józsefé* az érdem, hogy ezzel csakhamar rendbe jöttünk. Az 1882. év november 11-ére a Sebestyén-téri «Csiga» vendéglőbe hítt meg néhány ügybarátot, jobbára társasköri tagokat, «egy kis bizalmas értekezletre». Az értekezlet tárgya az anya-egylet német elemeivel szemben állásfoglalás képezte és bevárandonak határoztuk az anya-egylet tisztújító közgyűlésének intézkedéseit, attól tevéen függővé a lapalapítás eszméjét is. Pártunk «bizalmas értekezlete» 1883 május 9-én, *Ács Mihály* elnöklete alatt, a lapalapítás eszméjét fölvetette, és *Aigner József*, *Katits Antal*, *Marich Ágost*, *Szép Mihály* és *Tanay József* szaktársakból alakított ötös bizottság által elvtársakat gyűjtött és már 1883 május 20-án az Osinger-vendéglőbe alakuló-ülést hítt egybe. Mintegy 140-en voltak jelen és egyhangu lelkesedéssel mondták ki a lapkiadó-szövetkezetté való tömörülést. Az előterjesztett szabálytervezetek elfogadása után nyomban megejtették a választást és a szerkesztőbizottságba *Ács Mihály*, *Dadai Géza*, *Griesz Ede*, *Hódy Soma*, *Láng József*, *Pusztai Ferencz*, *Schwind Béla*, *Seper Kajetán* és *Tanay József* szaktársakat választották; ellenőrré *Szabó Dezsőt*, administratorrá *Katits Antalt*, segédeivé *Aigner Józsefet* és *Grebencz Lajost*. A bizottság a maga kebeléből szerkesztőül *Pusztai Ferenczet*, elnökül *Dadai Gézát* és jegyzőül *Griesz Edét* választotta meg.

A lap címe «Nyomdászok Közlönye» volt; dicséretére válik úgy a föntartó szövetkezetnek, mint a szerkesztő-bizottságnak és a nyomtató Franklin-társulatnak. Ez volt az első nagyobb szabású magyar szakirodalmi termék, a melyet ha nem is a Társas-kör adott ki, de annak lelkes pártfogásával egyugyanazon férfiak látták el szellemi anyaggal.

Innen van, hogy a Kör 1883 június 24-iki rendes évi közgyűlése már hivatalos lapjává tette a «Nyomdászok Közlönye»-ét és fölkérte annak szerkesztőjét, hogy szenteljen a Körnek egy állandó rovatot. A kör tagjai e kapcsolat folytán nagy ügyszeretettel támogatták a lapot és az 1884 július 16-án visszalépett *Pusztai Ferencz* helyére megválasztott *Ács Mihály* szerkesztő még jobban megszilárdította a lapba vetett bizalmat. Azonban be kellett látni, hogy a Kör és a lapszövetkezet, mint külön testületek, zibbasztólag hatnak egymásra, ha ugyanazon személyek szolgálják mindakettőt; mozgalom indult meg tehát, hogy a kettőt egyesítsük; bizottságot küldött ki a Kör, mely az alapszabályok czélszerű módosítását látta szükségesnek. Már hozzá is fogtak a kívánt módosításhoz, midőn 1885-ben diadalra jutott a «Typographia» megmagyarosítása. A hosszú és heves küzdelemnek véget vetett egy értekezlet, lovag *Falk Zsigmond* elnöklete alatt, melyen mindkét párt elfogadott egy békekötést a «Typographia» megmagyarosítása és a német szövegnek «Gutenberg» cím alatt való melléklése által.

E siker hatása alatt szüntettük meg 1885-ben a «Nyomdászok Közlönye»-t, habár havi folyóirat minőségében való föntartásának sok lelkes hive volt.

Mint történeti eseményt említem itt meg, hogy a «Nyomdászok Közlönye»-nek anyagi előnye is Körünkre lett áldásthozóvá. *Ács Mihály* 100 frtnyi s *Pusztai Ferencz* 70 frtnyi szerkesztői

tiszteletdíjukat a kör szakirodalmi alapjának megkezdésére adományozták, valamint a fönmaradt 51 frt 67 krt is a *szövetkezet* ennek az alapnak juttatta és ezzel képessé tették rá körünket, hogy irodalmi vállalatok kiadását megkezdhesse.

A «Nyomdászok Közlönye» utolsó száma 1885 július 1-jén jelent meg. Ettől fogva ismét a «Typographia» volt a Kör hivatalos lapja.

Igaz ugyan, hogy csak kevés ideig élveztük a békét, mert a «Typographia» 1886-ban Körünk és egyes személyei ellen kiméletlen támadásokat indított, a mi 1888-ban már annyira tarthatatlanná vált, hogy a Kör tagjai a Pusztai Ferencz által 1888-ban megindított «*Magyar Nyomdászat*»-ot keresték föl dolgozataikkal, a miért a «Typographia» szerkesztője a Kör hivatalos közleményeinek közlését is megtagadta és e miatt egy darabig körlevelek útján kellett a tagokkal érintkeznünk. Ez ellen a választmánynál elégtételt nyertünk, mert pár havi időköz után utasították a szerkesztőt, hogy a Kör közleményeinek helyet adjon s csak azt kötötték ki, hogy a fölolvadások, a mennyire lehet, a «Typographiá»-ban tétessenek közzé.

Már az 1888-iki események behatása alatt határozta el a Kör elvben, hogy a szakma fokozottabb művelésére ingyen szaklap adassék a tagoknak. E terv azonban a létrejött újabb egyesség miatt abban maradt, de már 1890-ben, a midőn a Kör elhatározta, hogy anya-egyleti üggyel nem foglalkozik, szükséges volt ingyenes lapról gondoskodni. A választmány tehát kieszköszölte, hogy a Kör *Pusztai Ferencz* «*Magyar Nyomdászat*» című lapját adhatta tagjainak. De mert egyrészt a lap ily módon sokba került a Körnek (tagonként 2 frt), másrészt a tagok az akkor fölmerült ármozgalomban való magatartásáért a szerkesztő iránt elhidegültek és maga a szerkesztő is a viszony megszüntetését hangoztatta, az összeköttetés 1890 december végével megszűnt és elérte a Kör régi vágyai legfőbbikét: alapított saját kiadványu lapot, a «*Grafikai Szemlé*»-t.

Az «*Évkönyv*», melynek első évfolyamát *Tanay József* szaktársunk, Ács Mihály, Bauer J. M., Firtinger Károly és Pusztai Ferencz szaktársak közreműködésével szép erkölcsi sikerrel szerkesztett és adott ki, három évi pihentetés után, a Társaskör kiadásában nyert folytatást. Az 1886 június 24-én tartott évi közgyűlés határozta el a kiadás átvételét. A szakbizottság Ács Mihályt nyerte meg szerkesztőnek, a ki négy éven át évről-évre tökéletesebb kézi-könyvet adott tagjaink és a szakközönség kezébe. Azonban gyöngékedés miatt visszalépett és az 1891. és 1892. évi 6. és 7. folyamot Kleinmann Frigyes szerkesztette, mondani is fölösleges, hogy az Ács Mihály által megkezdett alapon. Az elért szép erkölcsi siker mellett – a mit legjobban bizonyít, hogy az anyaegylet által 1890-ben és 1891-ben kiadott másik vállalat ártalmunkra nem lehetett – jókora anyagi siker koronázta a vállalatot. Mindjárt az első évben 227 frt 19 kr tiszta hasznot tudtunk fölmutatni, úgy hogy 50 frtot az árszabály-bizottságnak adhattunk és a többivel a Társaskör irodalmi alapját gyarapíthattuk. Azóta nincs év, hogy a mérleg haszonnal ne zárulna, pedig az évkönyv most már a Kör rendes tagjainak ingyen jár, előfizetők pedig 60 krért szerezhetik meg. Oly kedvezmény, melyet más egylet aligha volna képes megadni. A Kleinmann Frigyes halálával gazdátlanná vált szerkesztői állás *Szabó Dezső* szaktársunkra jutott örökségbe.

d) **Pályázatok.** A Társaskör fönnállása alatt hat pályázatot hirdetett, a melyek közül a legutolsó, a magyar styre vonatkozó, egyelőre meddőnek bizonyult. 1. Az első pályázat 1886-ban a *hangjegyszedés mikéntjére* volt hirdetve és mint legjobb, Gottesz Gyula nyerte el az 5 arany pályadíjat. 2. A második pályázat a kör szükségletére szánt *levélfej szedésére* szólt 1 drb arany jutalommal és 1887 júniusban Westwalevits Antal vívta ki a győzelmet. 3. A harmadik pályázat 1888-ban *fali naptár szedésére* volt hirdetve és a 3 arany első díjat Schweiger Nándor, az 1 arany második díjat Spitz Adolf nyerte el. 4. A legnehezebb föladat a *dísz-oklevélre* hirdetett pályázat volt 1889-ben. A többször meghosszabbított pályázati határidő daczára csak három mű érkezett, de mind a három jutalmat is kapott. A győztes Kalhanek

Nándor 5 arany, a második Spitz Adolf 3 arany, végül Krumpek Sándor és Patkó Imre győri szaktársak dícsérő-oklevél kitüntetést nyertek. A díszoklevelet a Kör tiszteletbeli tagjai számára azonnal ki is nyomattuk. 5. A kör használatára szükséges *tagsági jegy* szedésére és nyomására 1890-ben hirdetett pályázat mindkét díját: az első 5 arany és második 2 arany pályadíjat Wesztwalevits Antal nyerte el. Götz József munkája nyilvános dícséretet érdemelt. 6. Az 1890. évi november 30-án tartott havi ülés monumentális pályázat hirdetését emelte határozattá; Láng József indítványára ugyanis kimondta, hogy a Kör tíz évi fönállásának emlékére pályázatot hirdet a *magyar nyomdászati styl kézi könyvére*, 25 arany pályadíjjal. Az 1891 január 1-jén hirdetett pályázatra ugyanez év november 30-áig egy pályamű érkezett s miután a kívánt föltételeknek nem felelt meg, az 1892 július 10-én tartott közgyűlés egyelőre pihentetni határozta az ügyet. Az idő megérleli az eszmét.

e) **Verseny.** Eddigélé csak egyet rendezett a kör: 1890 márczius 16-án a szabadsajtó megünneplésének emlékére, lovag Falk Zsigmond védnöksége alatt, a «Pesti könyvnyomda részvénytársaság» nyomdahelyiségében *szedésversenyt*. A lélekemelő versenyen tizenkét szedő kelt harcra, ki-ki a saját üzlete szekrényéből és szedőeszközével. A verseny délután 2 órától 5-ig, tehát 3 órán át tartott. Első győztes lett Meliszer Ernő, 2-ik Link József, 3-ik Benjáts Sándor, 4-ik Einczig József, 5-ik Lustig Lajos, aztán következtek Sprenczl Károly, Preusz Jakab, Lippert István, Neumann Mór, Genda Antal, Lipp Károly és Pataky István. Az elért szép erkölcsi sikeren kívül a szedésverseny 40 frt 95 krt jövedelmezett, a mely összeget az árszabály-bizottsághoz tettük át. A szedésversenyről különben emlékfüzetet készített a «Pesti könyvnyomda részvénytársaság», míg Szabó Elek a versenyanyag fölhasználásával tanulmányt irt a magyar szedő-szekrényről.

f) **Kiállítások.** Kisebb kiállítás számba mentek a technikai pályamunkák, a melyeket az eredmény kihirdetése után mindig közszemlére tettünk.

Nagyszabású kiállítás volt az 1887 márcz. 13-án, az anya-egylet nagytermében megnyitott *hírlapkiállítás*, melyet a Társaskör 1848 márczius 15-ikének 39-ik évfordulója megünneplésére rendezett. A több mint 600 magyar hírlapból álló kiállítást igen sűrűn látogatták. A Társaskör bizalmi férfiai kalauzolták a közönséget s adtak fölvilágosításokat az érdeklődőknek a kiállítás jelentőségéről. – Egy hét múlva beállott a rombolás munkája. A kiállítás eredményét s tanulságait Szabó Dezső az 1888-ra kiadott Évkönyv számára dolgozta föl. Egyébként pedig az egész gyűjteményt ifj. Falk Zsigmondnak ajándékoztuk, a ki nagybecsű, régibb kora hírlapjainak kiállításával működött közre a siker kivívásában. – A kiadás összege 105 frt 31 kr volt.

g) **A vitatárgyak** anya-egyleti, köztársadalmi, szakmabeli, valamint saját vitán alapuló ügyek szellőztetésével, véleményezésével és megoldásával foglalatoskodtak.

Mindjárt a működés első évében, mint már leirtuk, 1882-ben melegen karolta föl a Kör Pusztai Ferencz «Typographia»-magyarosító indítványát és mindvégig kitartott, míg csak 1885 márczius 15-én, a szabadsajtó emléknapiján, győzelemre segítette. Befolyt az anya-egylet tisztújító választásába is és a kisebbségben maradás után a «Nyomdászok Közlönye» megalapításába.

Az országos-egylet eszméjét is e Kör karolta föl és első ismertette szélesebb körökben. Véleményeket nyilvánított és nagy segítségére volt az előkészítő bizottságnak.

Az 1885-iki ármozgalom alkalmával élénk mozgalmat indított a Kör a gyűjtések fokozására. Azóta az árszabálybizottságok, míg alapszabályaink ezt engedték, a Kör hathatós támogatásban részesültek.

Foglalkozott az időnkint egybehívott anya-egyleti közgyűlések napirendjével s véleményt nyilvánított a tagok tájékoztatására. Ez már az első időkben oly izgalmakat keltett, hogy

képtelennél képtelenebb vádakat kezdtek fölhozni a Kör ellen. Ugy hogy például az 1883 október 7-én tartott havi ülésünkön Tanay József elnök erélyesen kelt ki a Kör ellen indított hajsza miatt: teljes megvetéssel és fölháborodással utasította vissza az antiszemitizmus vádját. Pedig a Kört minden cselekvésénél teljesen az az elv vezette, a melynek Ács Mihály 1886 június 24-én, a negyedik évfáras közgyűlésen adott kifejezést: «Három alapelv szem előtt tartása mellett a Körnek alapszabályaiba iktatott céljai mindinkább valósulni fognak: 1. A Kör intézkedéseit sohasem a személyes hiuság, hanem az általános cél, a közösügy igaz munkálása jellemezze, tetteiben ügyet és nem személyt kell tekinteni. 2. Valamint a legműveltebb nemzetek, hol az ipar és így a nyomdaipar is kifejlődött, ragaszkodnak nemzeti-ségükhöz, úgy nekünk sem szabad a nemzeti alapot elhagyni. 3. Körünk mindenkor az anya-egylet általános érdekű ügyeit meg kell hogy vitassa, tökéletesbitse s az az ügy eldöntését a közjó és az igazság által kívánt módon vigye keresztül.»

Sajnos, körünk ellenesei ezt nem így fogták föl és épen Ács Mihály volt kénytelen egy év múlva az elnöki székről megjegyezni, hogy körünk sok viszálynak és zaklatásnak volt kitéve, épen oly oldalról, a honnan támogatás járt volna. «Támadóink» ugymond «vagy nem ismerik célunkat, vagy irigylük körünk sikereit». Akármint volt, az elismerés egyszer mégis csak fölcillámlott. Az 1887. év május havában átiratilag hívta föl az anya-egylet választmánya Körünket, hogy megszűnve külön testület lenni, alkossuk az anya-egylet önképző-bizottságát. Erre válaszuk az volt, hogy mindaddig, míg a Kör fölösleges voltáról meg nem győződünk, a Kört tovább is föntartjuk.

E válaszukra aztán fokozottabb lett a hajsza Körünk egyes személyei ellen; úgy hogy elvégre is szükségessé vált, hogy a kortesvilág üzelmei, a személyes harcz elől kitérjünk. És az 1889 ápril 14-én hozott határozat értelmében nem foglalkoztunk anya-egyleti ügyekkel. Ehhez képest meg is változtattuk az alapszabályainkat, kizárólagos szakkörre való átalakulásra.

Itt adjuk a Kör ülésein hozott elvi jelentőségű határozatokat, történetük sorrendjében:

1. Hetilapoknál, melyeknek minden hét egy meghatározott napján kell megjelenüök, a számadás pedig átlagos, ha esetleg közbeeső ünnepnapon rajtok dolgozni kell, az ünnepnap kárpótlás követelhető-e? – Az esetben követelhető csak kárpótlás, ha a lap szedői ily értelműleg egyezkedtek a munkaadóval. 1882.

2. A «Typographia» megmagyarosításának eszméjét Pusztai Ferencz az anya-egylet 1882 nov. 5-iki választmányi ülésén vetette föl. A Kör e tárgyban a következő határozatot hozta: A mai napon tartott rendkívüli ülés kimondja, hogy a «Typographia» megmagyarosításának eszméjét pártolja és elvárja tagjaitól, hogy azt úgy szóval, mint tettel támogatni fogják. A szaktársak fölvilágosítására buzdító körlevelek bocsátandók közre. 1882.

3. Nemzetiséghez való ragaszkodásunkról értekezett Láng József és vita tárgyává tette, hogy befolyjon-e a Kör, hogy a magyar szellemnek ott is tért nyisson, az anya-egylet tisztújító választásába. – Jelölnévsor kibocsátására Gyöngyösi Sándor, Heller Ignác, Hódy Soma, Katits Antal, Krausz Károly, Marich Ágoston, Pusztai Ferencz választottak meg. 1883.

4. A socialismusról Firtinger Károly értekezésében azt állította, hogy a munkás nemzetiségéhez hű lehet, a nélkül, hogy a socialismus alapelveit vele sérthetné. Kaczander Gyula ellenvéleménye szerint a munkás, épen mint a munka, internationalis kell, hogy legyen. – Az ülés kimondta, hogy a munkás lehet egyuttal nemzetiségéhez hű hazafi, a nélkül hogy vele a munkásérdekeknek ártalmára lehetne, tehát Firtinger álláspontját fogadta el. 1883.

5. Az 1883 ápril 8-án végbement anya-egyleti tisztújító közgyűlést megelőzőleg, annak napirendjét a Kör pontonkint letárgyalta és heves vita után elfogadta az előzőleg kiküldött hetes bizottság javaslatait: 1. A «Typographia»-t nem lehet az egylet választmányától függetlenné tenni; 2. elfogadatik a hazafias elemekből egybeállított jelölnévsor; 3. A betegsegélynek 90 krról 1 frtra emelése indítványozandó; 4. Steiner Adolf számvivő fizetése 100 frttal emelendő; 5. A Kör határozatai minél nagyobb körben ismerttetendők. 1883.

6. A kérdés fölött, hogy a fekvő könyvgerinczfőiratok alulról fölfelé, vagy fölülről lefelé való olvasásra készítendők, nagyobb vita fejlődött. Láng József értekezésében a fölülről lefelé, míg Hódy Soma az alulról fölfelé való alkalmazás mellett nyilatkoztak. – Az ülés pár szónyi többséggel a fekvő könyv-

gerinczek alulról fölfelé készítését fogadja el, de mielőtt a véleményt végérvényesnek nyilvánítaná, Láng József indítványára megbizta a választmányt, hogy e kérdést a lipcsei «Typographische Gesellschaft»-nál is vita tárgyává tegye. 1884.

7. Miután a «Nyomdászok Közlönye» szövetkezete kizárólag pártcélokra alakult és a kör tagjait szolgálja, az anya-egylet küszöbén volt évi közgyűlésébe a kör nem kívánt befolyni. 1884.

8. A «Nyomdászok Közlönye»-nek szövetkezete és a Társaskör egy és ugyanazon férfiak foglalkoztatásával bénítólag hatottak egymásra; egyesülésük keresztülvitelével Ács Mihály, Dadai Géza, Láng József, Darvas Adolf, Feuerlösch Ármín, Plachy Lajos és Ruzicska Gyula bizattak meg. 1884.

9. Az anya-egylet önképző-osztálya ülést hívott egybe az egylet országossá tevésének megbeszélése céljából. A tagok buzditása emelkedik határozattá. 1884.

10. Az anya-egylet országossá tevésével foglalkozva, nagy vita után kimondja az ülés 1. hogy az érintett egylet országossá tételét jelenleg csak úgy véli elérhetőnek, ha az egyelőre csak a rokkant-, özvegy- és árvaalapra terjesztetik ki, a többi ágak idővel, esetről-esetre központosíttassanak; 2. az anya-egylet választmánya fölhívja, hogy e tárgyban mielőbb közgyűlést hívjon egybe, melyen végleg megállapodás éretnek el. 1884.

11. A «Nyomdászok Közlönye» szövetkezetével való egyesülés lehetővé tételére az alapszabályok kellő módosítása válván szükségessé, ennek intézésére Darvas Adolf, Griesz Ede, Hirschenhauser Rezső és Karácson Aladár küldettek ki. 1884.

12. Az ülés határozottan ellenezte az «Egyetértés»-dalkörnek az anya-egylet által való szubvencionálását. 1884.

13. Kérdés merült fel, hogy a segélyző-egylet bevételeinek biztosítására nem lehetne-e a nyomdatulajdonosokat a kötelező hozzájárulásra kényszeríteni? Hosszabb vita után a Kör az illetékes minisztérium megkérdezését határozta el. De hogy az ügy annál biztosabb megoldást nyerjen, lovag Falk Zsigmondot, mint az anya-egylet elnökét, határozta az ülés fölkérendőnek a válasz kieszközlésére. – Lovag Falk Zsigmond az ipar- és kereskedelemügyi miniszter következő válaszáról értesíti körünket: «A munkaadókat a segédek segélyegyletébe való befizetésre kényszeríteni az ipartörvény nem ad jogot a miniszternek.» 1884.

14. Az anya-egylet 1884 október 19-én tartandó rendkívüli közgyűléséhez, az országos egylet előmunkálására kiküldendő bizottságba a Kör részéről a Kör következő tagjai jelöltettek: Darvas Adolf, Feuerlösch Ármín, Firtinger Károly, Láng József, Lipp Károly, Márián György, Pick (most Pető) Lipót, Sitte József, Strauch Alajos, Ruzicska Gyula és Zaka Lajos. (E jelöltnévsor győzött, csak Feuerlösch helyett Leitner Pál jutott a bizottságba.) 1884.

15. Az anya-egylet 1885 márcz. 15-én tartandó rendes évi közgyűlési napirendje letárgyaltatván, a következők fordultak elő: 1. Az országos egyletet előmunkáló 11-es bizottság lassu, fokozatos munkálkodásáról szóló jelentését tudomásul veszik; 2. a választásokba a Kör nem foly be; 3. a «Typographia» megmagyarosítása iránti indítvány lelkesedéssel pártoltatik és örömmel veszi az ülés tudomásul Pusztai Ferencz ama kijelentését, hogy háromszor megbukott indítványát Fuchs Antal egyértelmű indítványa daczára, nehogy a véletlen esélye miatt az indítvány tárgyalás nélkül maradjon, benyújtja. (A magyarosítás ezuttal már diadalra jutott.) 1885.

16. Az ülés elhatározza, hogy 1848 márczius 15-ének, mint a sajtószabadság kihirdetése napjának évfordulója minden évben megünnepeltessék.

17. Az 1885 őszen megindított ármozgalom alkalmából Deutsch Albert árszabálybizottsági tag jelentést tett a bizottság munkálatairól. A Kör az elért eredményekért teljes megelégedésének adott kifejezést, a bizottság további működéséhez sikert kívánt, az ország összes nyomdászságához buzditó körlevelet kibocsátani határozta és fölhívta a gépmesterek és nyomók körét, hogy a siker érdekében csatlakozzanak a mozgalomhoz. 1885.

18. Ugyancsak az árszabály-bizottság nevében Darvas Adolf által előterjesztett jelentés helyesléssel találkozott és erélyesebb gyűjtés iránt lón intézkedés téve. 1886.

19. A lipcsei szakkör értesítette Körünket, hogy ott pár év előtt már foglalkoztak a fekvő könyvgerincz alkalmazásmódjával és a Láng-féle álláspontot fogadták el, hogy a gerincz felülről lefelé haladólag szedessék; a lipcsei szakkör egyuttal kölcsönösséget is ajánl. – Vita után a kölcsönösség elfogadtatik. 1886.

20. Az anya-egylet önképző-osztályának bizottsága átiratban szólította föl a Kör választmányát, hogy legyen az egylet szakbizottsága és szüntesse meg a Kört. – Erre a választmány hosszabb vita után következőt válaszolta: a Kör örömmel vesz tudomást a megtisztelő bizalomról, de tekintetbe véve, hogy az átirat indokolását szolgáltató közlemények s a Körünkkel szemben következetesen tanúsított magatartás nem nyújtanak biztosítékot, hogy Körünk céljai az anya-egylet kebelében csakugyan érvényesülnének: a választmány Körünk fönnállását mindaddig szükségesnek tartja, míg a tények azt nem bizonyítják, hogy az anya-egyletben mindazt cultiválják, a mit Körünk. Örömmel nézünk eléje az anya-egylet ebbeli átalakulásának, addig azonban alapszabálysabta működésünket meg nem szüntetjük. 1887.

21. Az országos egylet körüli teendők képezték vita tárgyát s az ülés kimondta, hogy: tekintve, miszerint az egylet tevékenységétől függ az összes hazai szaktársak sorsának előmozdítása: a segélyző szakosztályok által nyújtandó segélyek fokozása mellett az önképző szakosztálynak a vidékre is a lehetőség szerint kötelező föntartását tartja szükségesnek, azon hozzáadással, hogy a tagok kötelezettségeiért számottevő és a szaktársak összességét érdekeink iránt ébren tartó intézkedések, továbbá a tagok társadalmi életére és művelődésére befolyó kedvezmények nyújtandók. (E határozat átiratban közöltetett az előmunkáló bizottsággal.) 1888.

22. A «Typographia» szerkesztősége Körünk közleményeit nem közölte, sőt egyes személyeket sértegetett, anélkül, hogy a védelemnek helyt adott volna: Grünhut Miksa indítványozza, hogy a Kör havonként kétszer megjelenő szaklapot indíttson. Ha az anya-egylet választmányánál tett lépések meddők lennének, a lap indításához a közgyűlés erkölcsi és anyagi támogatást ígér. 1888.

23. Fölmerült a kérdés, hogy az anya-egylet vagyona házépítésbe lenne fektetendő, az ülés nem tartja ezt helyesnek, sőt első szükségletnek tartva, hogy az egylet jelenlegi háza eladassék, megfelelő ház szerzését csakis részvénytársrészvétel létesítése alapján tartja eszközölhetőnek. 1889.

24. Az anya-egylet tagjai egy része által a «Typographia» szerkesztőjének a választmánytól függetlenné tevésére irányult mozgalmával szemben a Kör határozata szerint: Szükséges, hogy a választmány és szerkesztő az egylet érdekeit egy véleménnyel istápolják. Kell, hogy a választmány válassza a szerkesztőt olyformán, hogy a szerkesztő-bizottságot az erre legalkalmasabbakból alkossa, kik a maguk kebeléből aztán a legmegfelelőbbet egyék szerkesztővé. 1889.

25. Nehogy a Kör az anya-egyleti ügyek tárgyalása által félreértésekre, gáncsoskodásra és surlódásokra adjon alkalmat, kijelenti az ülés, hogy az anya-egylet ügyeivel a Kör a lehetőség szerint nem foglalkozik. 1889.

26. Az anya-egylet önképző-osztálya május 1-jének, mint munkásnapnak megünneplésére hívja föl a Kört. – Az ülés kimondja, hogy bár az eszme ellen nem vagyunk, de mert ily ügyek tárgyalásával egy mult évi határozat óta fölhagytunk és különben is tisztán szakkörre átalakulóban vagyunk – véleményt nem nyilváníthatunk. 1890.

27. A Kör választmánya szükségét látta, hogy a technikai irány fokozottabb gyakorlására ingyenes szaklapot adjon a Kör tagjainak, lépéseket tett, hogy Pusztai Ferencz tiszteletbeli tagnak 1888-ban megindított «Magyar Nyomdászat» című havi folyóiratát kedvezményes áron kaphassa meg annyi példányban, a hány tagja van a Körnek. Az 1890-iki juliusi füzetből fogva járt is az említett lap minden tagnak és a Kör tagonkint 2 frtot fizetett egy évre, a miért a Kör közleményei a lap borítékán jelentek meg. De részben az 1890-ben lezajlott ármozgalom alkalmából megindult azon törekvés miatt, hogy a tagok a «Magyar Nyomdászat»-tal a viszonyt megszüntetni akarták, részben pedig Pusztai Ferencznek az ügyet kicsinyítő nyilatkozataiért a választmány 1890 decz. 1-én szaklap indításának tervét fogadta el s nagy vita után, melyben az egész választmány részt vett, elnök Kleinmann Frigyes indítványára a megindítás időpontját 1891 január 1-jére tette és az előmunkálatok megtételével Bauer I. M., Gelléri Mihály, Gelberger Mihály, Gyöngyösi Sándor, Szabó Dezső, Wesztwalevits Antal és Schwind Béla választmányi tagok bizattak meg. A bizottság a Kör december 21-diki havi ülésén közhelyeslések között jelentette, hogy a szaklap czime «Grafikai Szemle» lesz, Tanay József szerkeszti és Bauer I. M. lesz a főmunkatárs, a lap 12–16 negyedréte nagyságu oldalra terjed, havonként egyszer jelen meg és lovag Falk Zsigmond úr áldozatkészsége segélyével a «Pesti Könyvnyomda részvénytársaság»-nál nyomatik. A lapot a tagok ingyen kapják, míg előfizetési ára is csak 2 frt egy évre. Egyes szám ára 20 kr.

i) Az ünnepélyek és mulatságok. Alkalmi ünnepélyt a kör, az 1885 márczius 29-én hozott elvi határozat óta, minden évben egyszer, *a szabadsajtónak 1848 márczius 15-én történt kivívása emlékeztetére*, az e naphoz közel eső vasárnapon rendez. Az első alkalmi ünnepélyt 1886 márczius 14-én a Wolfarth-féle teremben rendeztük, a mely ez alkalommal zsúfolásig megtelt, hölgyközönséggel vegyesen. Az ünnepi értekezések elhangzása után lakoma volt pohárkö-

szöntőkkel. Ács Mihály elnöki megnyitója, Gelléri Miksa alkalmi költeménye és Láng József alkalmi felolvasása, az ünnep emlékére külön füzetben is megjelent, mely a «Jótekonysági Kör» árvafelruházó alapjának 15 frtot jövedelmezett. 1887-ben a hírlapkiállítással ünnepelte meg a Kör a nagy nap emlékét. 1888-ban rendes havi fölolvató ülést szentelt erre a célra. 1889-ben a tavaszmező-utcai Morbitzer-féle teremben volt emelkedett szellemű ünnepély, a melyen az «Ébredés» dalkör hazafias dalai közben Kleinmann Frigyes, Ács Mihály és Láng József tartottak lelkesítő értekezéseket; még lakoma és pohárköszöntők is voltak, a mik ez estét is feledhetlenné tették az összegyött szép közönségre. Az értekezésekből ezuttal is emlékfüzet jelent meg. Az 1890-ik évben ismét impozáns alakban rőtta le körünk a nagy nap emlék-ünnepét: szedés-versenyt rendezett, a mely az egész fővárosi nyomdászság figyelmét fölkeltette. A «Pesti könyvnyomda-részvénytársaság» nyomdája, a verseny ideje alatt zsúfolva volt nézőközönséggel, míg este a Wassermann-féle összes helyiségek teltek meg az eredmény kihirdetését váró szaktársakkal és hozzátartozóikkal. Az ünnepi hangulat a nap emlékeztére itt is értekezésekben, lelkes beszédekben, pohárköszöntőkben és dalokban nyert kifejezést. Az 1891. évi ünnepély a Szentkirályi-utczában levő Biró-féle körhelyiségben volt, az 1892. évi pedig ismét a Morbitzer-féle teremben, épp oly lélekemelő, ünnepélyes hangulatban, mint az előbbiek.

A *mulatságok* évenként nagy részét emésztették föl a kör bevételeinek. De nincs okunk sajnálni. Egyik legfontosabb célunkat, a «magyar nyelv megkedveltetését» kizárólag a mulatságok által érhattuk el. Rövid idő alatt a fővárosi nyomdásztársadalom kedvencz találkozóhelyévé vált a kör egy-egy mulatsága. A mi egyrészt a tagok családtagjaira is kiterjedő ingyenes belépési jog miatt, másrészt az «Athenaeum», «Összhang» és «Ébredés» dalkörökkel időnkint kötött kapocs miatt ugyszólván családias jellegűvé fejlődött és mint ilyen ismeretes ma is.

Az első kedélyes estélyt 1882 deczember 3-án rendeztük, az Osinger-féle teremben, műkedvelői előadással és táncczal. Az «Athenaeum-dalkör» lelkes dalaival működött közre, míg a műkedvelők «A miniszter előszobájában» című egyfölvonásos szindarabot adták. A kör az első évben 3, a másodikban 4, a harmadikban 5, a negyedikben 4, az ötödikben 4, a hatodikban 4, a hetedikben 3, a nyolczadikban 4, a kilenczedikben 5, a tizedikben 4 mulatságot rendezett jórészen az első estély mintájára, melyek közül kivételt képeztek: *a)* az 1886 deczemberben az «Iparos-kör» helyiségében táncczal összekötött műkedvelői előadás, a mely alkalomból a «Tiszteletes ur keservei» 4 fölvonásos vigjáték került színre az «Erdélyrészi közművelődési egylet» javára. A bevétel 60 frt volt, a mely összeget a kör 100 forintba kerekített ki és mint alapító lépett be az említett egyletbe. Az alapítvány jogerejénél fogva Körünk a Közművelődési-egylet választmányának tagja, *b)* az 1889 január 20-án a ferenczvárosi kör összes termeiben rendezett jelmezes farsangi estély, a mely nagyszabásu természeténél fogva ugyszólván merész vállalkozásnak látszott. A siker fényes volt. Érdekes műsor, csinos jelmezek, az «Ébredés» dalai és a fesztelen családias közönség feledhetlenné teszik e kiválóan sikerült estélyt, a melynek sikerétől buzdítva 1892 február 14-én a Wassermann-féle teremben szintén nagysikerű jelmezestélyt rendezett a Kör.

A családias mulatságok legkedveltebbjei voltak az évenként egyszer-kétszer jobbára pünkösdkor rendezett *társas kirándulások*, reggeltől estig tartó együttléttel. Első kirándulásunk, 1883 augusztus 19-én, a budai hegyek közé, a Lipót-mezőn levő Huber-vendéglőbe volt, a hol az «Összhang» dalkör közreműködésével fényes siker koronázta a kör rendezőségének fáradozásait. 1884 június 1-jén Gödöllőre rándultunk, a hol a siker által fölbuzdítva még más két alkalommal is megfordultunk. 1886 pünkösdjén Török-Bálint volt szórakozásunk helye, a hová a siker miatt még egy második alkalommal is elmentünk. A «Szép juhászné»-hoz címzett sashegyi mulatóhelyre kétszer mentünk el; a rákospalotai erdőben, a Háros-szigeten, a Csepel-sziget egy tisztásán, szóval mindenütt egy nagy család, a Társaskör családja volt

együtt; de még ennél is nagyobb családnak alkotó része volt Körünk 1889 Péter és Pál napján, a mikor a fővárosi szakkörök összefogódzva, külön nagy hajón, a «Hilde-garde»-n Esztergomba és Visegrádra rándultak. Szívet-lelket gyönyörködtető látvány volt az annyi éven át viszálykodó nyomdász-testületet együtt látni. Saját kirándulásainkon «Csemege» című alkalmi lapot is adott ki a rendezőség.

A tagok szórakoztatására a fölolvadó ülések befejezte után többnyire kedélyes összejöveteleket tartottunk, a mivel a baráti viszonyt erősíteni volt célunk.

A táncmultságokat és kedélyes összejöveteleket eleinte az Osinger- és Wolfarth-féle, később a különböző nagyobb termekben rendezte a vigalmi-bizottság.

A KÖNYVNYOMDÁSZOK SZAKKÖRE

– 1890 június 22-től –

Sem az 1882-ben miniszterileg jóváhagyott első alapszabályok, sem az 1885-ben jobban kifejezett célokkal és eszközökkel és a választmányi létszám szaporításának szükségével indokolt és 1886-ban jóváhagyott módosított alapszabályok nem feleltek meg úgy formailag, mint intézkedéseinél fogva is a tisztán és félreismerhetetlenül elismert szakkör fogalmának.

Az 1889. év június 20-án tartott hetedik évi közgyűlés, Láng József indítványára elhatározta, hogy az alapszabályok mielőbb módosítandók. Az ugyanakkor megválasztott tisztviselői kar a reá hárult megbízatásnak oly gyorsan tett eleget, hogy már az 1890 márczius 9-én tartott rendkívüli közgyűlésen letárgyalták és elfogadták az új alapszabályokat, a melyek az eddigiektől a következő lényeges változtatásokkal térnek el: a Kör kizárólagos szakkörre alakul át és ezért címét «Könyvnyomdászok Szakköre»-re változtatja; az eddigi tiszteletbeli és rendes tagokhoz ezután pártoló tagok is fölvetetnek, a kik azonban rendes tagokká csak ajánlás után megejtett választás útján lehetnek. Elhatározta továbbá az ülés, hogy a választmány hívja föl a Kör akkori tagjait az iránt nyilatkozni, hogy kívánnak-e a körnek továbbra is tagjai maradni s ha igen, mely tagállományban. A rendes tagok sorába 129, a pártolókéba 28 lépett. Az így megmaradt rendes tagok az 1890 június 22-én tartott rendes évi közgyűlésen a már 1890 április 30-án miniszterileg jóváhagyott alapszabályok értelmében alakították át a kört és elfogadták a szintén előterjesztett házszabályokat és ügykezelési szabályzatokat is, valamint elengedték a régi időből származó tagsági hátralékokat.

A Kör ügyeinek minél behatóbb intézésére a házszabályok akként rendelkeznek, hogy a választmány teendőjét négyféle bizottság által szorgalmaztatja. A *szakbizottság* technikai ügyeket tárgyal; az *irodalmi bizottság* a Kör szakirodalmi ügyeit vezeti; a *gazdasági bizottság* a kör gazdasági ügyeit intézi és kezeli az olvasószobát, a könyvtárt és a leltárt; a *vigalmi bizottság* pedig a Kör tagjainak társas-életét föllendítő rendezésekkel foglalkozik.

Bízást mondhatjuk, hogy e körül látó szervezet már a Kör első két évi működésére is – a mely két év eseményei emléksoraim keretébe tartoznak – öröndetes befolyást gyakorolt.

Lássuk az alapszabály szerint elénk tűzött föladatot és a választmány munkálkodását.

1. Az alapszabályokban kifejtett célok elérésére szolgáló eszközök első pontja a *szakbavágó kérdések fölött való értekezések fölolvasása, szabad előadása és vitatása*. A Szakkör a havi fölolvasó ülések iránt eddig tapasztalt érdeklődést fokozni volt képes; mutatja ezt az, hogy az első évben hat, a másodikban öt ülést tartott és csak a vitaülések rendszeresítésével tett meddő kísérletet. Ez onnan van, hogy a körnek nincs még olyan *alkalmas helyisége*, a hol a házszabályokban is jelzett olvasóasztal stb. állna rendelkezésre és a hol, miként az a külföldi szakegyleteknél megvan, a naponként szívesen találkozó szakférfiak közt önkéntelenül is fölvetődik egy-egy vitatárgy valamely életbe vágó szakkérdés felett. Állandó akadályunk volt az alkalmas helyiség hiánya; az első időkben az Osinger és Wolfarth-vendéglők mások, a körhöz nem tartozók számára is rendelkezésre álltak; 1886-ban az anya-egylet adott engedelmet, hogy havi üléseinket a helyiségében tarthassuk, míg 1890-ben ismét egy vendéglőbe, a Szentkirályi-utczában levő Biró-féle helyiségbe költöztünk, de azért biztos állandó otthonunk sohasem volt. Körünknek tehát első és legfőbb szüksége van egy állandó, biztos, kellemes saját helyiségre, a hol, habár áldozatok árán, meg bírjon felelni a tagok jogos igényeinek.

2. Körünknek célja a *szaktanulmányi kirándulások* rendezése is. Már 1884 június 1-re volt tervezve egy kirándulás Debreczenbe; a lépések is meg voltak téve az ügy fényes sikere érdekében, de dugába dőlt a tagok közönyén. Visszariadtak a költségek miatt. Kezdetnek ezen a téren 1890 november 13-án 50 szakköri tag megtekintette *Kurzweil János és Társa* budapesti festékgyárát, a hol a jelenvoltak a festékgyártás mikéntjével ismerkedtek meg. Sajnos, hogy a Szakkörnek egy másik tervét nem volt módjában végrehajtani: ez a *tanulmányi kirándulás a hermaneczi papírgyárba*, a hova pedig a választmány utánjárására bármikor elmehetne a Kör, szívesen látnák. Remélhetőleg nem is ejti el az eszmét, mert a Szakkör lelkes tagjaiból mindig lehetséges lesz annyit összehozni, a mennyi egy ily expedícióra szükséges leend.

3. *Szakközlöny és szakkönyvek kiadása* a célok legsúlyosabbjának látszik és mégis – hála a szerencsés viszonyoknak – épen megfordítva, ez a legvirágzóbb és legkevesebb megterheléssel járó ágazata a Kör vállalatának.

A «*Grafikai Szemle*», a Szakkör ez első önálló alkotása úgy tartalmilag, mint technikai szempontból dícséretére válnék még a művelt nyugatnak is és a Szakkör első választmányát illeti az elismerés, hogy hivatásának teljes tudatában oly kitűnő két szakterőt nyert meg a lap élére, mint *Tanay József* és *Bauer I. M.*, a kiknek egyénisége, szakismerete és munkakedve rendkívüli előnyöket adott a vállalatnak és olyan pártfogóra talált, mint lovag *Falk Zsigmond*, a kinek a Kör már annyit köszön és a kinek a Kör a «*Grafikai Szemle*» kedvezményes nyomtatásáért állandó lekötözöttje; van e lapnak még egy fáradhatatlan kiadó-kezelője is, *Gelléri Mihály*, a ki a lap első évfolyamának mérlegét a következő meglepő eredménnyel zárta le: A «*Grafikai Szemle*» 800 példányban eszközölt nyomtatása minden más kiadással együtt 619 ft 99 krba került, a bevételek összege előfizetésekből és hirdetésekből 848 ft 02 krt tett ki, az első évfolyam tiszta haszna tehát 228 ft 03 kr.

Az «*Évkönyv*», a Körnek ez immár nyolczadik évfolyamába lépő kézikönyve, a Szakkör kiadásában érte el sikerei tetőpontját. Az anya-egylet ugyanis a múlt évben kijelentette, hogy megszünteti hasonló vállalatát, ha a Szakkör az *Évkönyv* árát 60 krajczárra szállítja és átveszi az egyleti rovatokat; elvállalta azon fölül a kötelezettséget, hogy a netáni költség-hiányon a Szakkörrel osztozik. E fölhívásnak annál inkább is tehetett eleget a Szakkör, mert a föltételek mind teljesíthetőeknek bizonyultak; és az 1892-iki *Évkönyv* 1000 példányban jelent meg. Az olcsó ára mellett is némi tiszta hasznót eredményezett, a mi *magyar szakkönyvnél* ez az első eset. Tisztelet és hála a szerkesztő és elnök *Kleinmann Frigyes* emlékének, ezt a szép sikert az ő nevéhez fűzhetjük.

A magyar nyomdászati styl kézikönyvére 1890 november 30-án hirdetett pályázat egyelőre meddőnek bizonyulván, az 1892 július 10-iki közgyűlés megbízásából gondoskodott a választmány, hogy a Szakkör a nyomdászat kézikönyvével adja maradandó jelét tiszteles főnnállásának.

Itt kell még megemlítenem, hogy a Szakkör első idejébe esik egy monumentális szakmunka megjelenése: «*Emlékkönyv az első budapesti magyar versenyszedés alkalmából, mely 1890. évi márczius hó 16-án lovag Falk Zsigmond királyi tanácsos, a «Magyarországi könyvnyomdászok és betűöntők egylete» elnökének védnöksége mellett, a Pesti könyvnyomda részvénytársaság helyiségében tartatott meg.*» A remek díszmunka három példányban jelent meg, egyet a védnöknek, egyet az anyaegyletnek és egyet a Szakkör leltárának adományoztak *Bauer I. M.* és *Bauer Ferencz*, az emlékkönyv derék készítői. Az emlékkönyvből egyszerű példányok is készültek, ezekből a versenyben közreműködők kaptak.

4. *Szakkbavágó versenyek időnkénti kiírása* címén egy érdekes pályázat fölött döntött a kör szakbizottsága. Az 1890-ben *tagsági-jegy* szedésére hirdetett pályázathoz öt pályamunka érkezett be, csinosnál csinosabb nyomdai termékekből. A legjobb két munkát Wesztwalevits Antal készítette s így a harmadik legjobbnak, Götz József ügyes alkotásának, csak a nyilvános dícséret juthatott.

5. *Szakkiallítások rendezésére* a lefolyt két év alatt nem volt sem elég ideje, sem elég alkalma a Körnek. Ez az alapszabályilag megállapított cél még megoldásra vár.

6. *Nyomtatványok, betűminták, szakkönyvek és szaklapok gyűjtése* fogamatba van ugyan véve, de gyakorlati haszon csak úgy lesz belőle, ha – mint előbb is megjegyeztük – állandó olvasóasztalról, kellemes találkozó helyről gondoskodva lesz.

7. *Alkalmi ünnepélyek és a tagokat szórakoztató mulatságok rendezése* ugyancsak a Társaskör által gyakorolt szellemben nyert folytatást s a Szakkör mulatságai és összejövetelei ma is magukon viselik a régi családias jelleget. Az érdem e részben a vigalmi bizottság sok év óta fáradhatatlanul működő elnöke, Gyöngyösi Sándoré.

A Kör irodalmi vállalatai anyagi szempontból is annyira biztosítva vannak, hogy 1892 július 10-én Gelléri Mihály indítványára kimondhatta a közgyűlés a rendes tagok havi illetékének 40 krról 30 krra való leszállítását, a mi a szaktársak tömeges belépését tette lehetővé.

Csaknem a viszály magvát vetette a Szakkörbe 1891. február 15-én Salamon József egy felszólalása, a mellyel a kör tagjaiul ajánlt szaktársak fölött erkölcsi biráskodást gyakorolni kívánt; az ügy az 1891 május 24-én tartott ülésen újra szőnyegre került és a kétféle pártállásnak a szavazásnál egyenlő szavazata volt, a mire az elnök az ügy fölött való döntést a közgyűlésre bízta. A közgyűlés szótöbbséggel a választmány álláspontját fogadta el, a mely szerint a tagok fölvetelénél csak szigorúan az alapszabályok által kívánt eljárás tartható be.

A műízlés fejlesztésére is iparkodott hatni a Kör tőle telhetőleg. Így a budai szinkör igazgatóságától már 1883 óta 33 százalékos kedvezményjegyeket kapnak a Kör tagjai, valamint a képzőművészeti társulat tárlatait, a 48-as műemlékek kiállítását stb. kedvezményes jegyekkel tekinthetik meg.

A tízévi munkásság egyik szép vonását a következő adományok képezik:

A II. évben:

A «Jótekonysági Kör» karácsonyfájára	10	frt	–	kr.
--------------------------------------	----	-----	---	-----

A III. évben:

Gyűjtés a budai honvéd-szobor alapjára	46	frt	84	kr.
--	----	-----	----	-----

Pártoló tagság az «Iskola-Egyesület»-nél	5	frt	–	kr.
--	---	-----	---	-----

A IV. évben:

A «Jótekonysági Kör»-nek árvaruházásra	15	frt	–	kr.
--	----	-----	---	-----

Az V. évben:

Az árszabálybizottságnak	50	frt	–	kr.
--------------------------	----	-----	---	-----

Az erdélyrészi közművelődési egyesületnek	100	frt	–	kr.
---	-----	-----	---	-----

Az anya-egylet rokkant-alapjának	24	frt	70	kr.
----------------------------------	----	-----	----	-----

A bukaresti r. kath. papnevelő-intézet magyar gyarmatának	5	frt	–	kr.
---	---	-----	---	-----

A VI. évben:

Az árszabály-bizottságnak	26	frt	90	kr.
A temesvári önképző-egyletnek magyar könyvekre	5	frt	–	kr.
A tűz- és vízkárosultaknak	20	frt	–	kr.
A mentő-egyesületnek	5	frt	–	kr.

A VII. évben:

Inséges szaktársaknak	10	frt	–	kr.
Az Országos Iskolaegyesületnek	5	frt	–	kr.
Hunyadi Mátyás szobrára	5	frt	–	kr.

A VIII. évben:

Az országos egylet rokkant alapjának	10	frt	–	
Összesen	343	frt	44	kr.

A Kör pénzügyeinek részletes ismertetése nem tartozik ez emlékfűzet keretébe, de hogy az évről-évre tapasztalható erősödésről és vagyoni gyarapodásról némi fogalmat alkothassunk, álljon itt a tíz évi pénzforgalom összefoglalt kimutatása:

	Bevétel		Kiadás		Álladék	
	frt	kr	frt	kr	frt	kr
Az I. évben 1882/3	232	65	165	20	67	45
A II. évben	372	55	321	77	50	78
A III. évben	377	94	260	84	117	10
A IV. évben ⁴	1161	87	696	88	464	99
Az V. évben	1873	22	1431	34	441	88
A VI. évben	950	79	439	89	510	90
A VII. évben	1633	65	968	37	665	28
A VIII. évben ⁵	1654	78	1003	92	650	86
A IX. évben	2210	67	1332	21	878	46
A X. évben 1891/92	3204	43	1992	41	1212	02

Tehát a tíz év előtti pénztőke évről-évre gyarapodva, a tizedik évben 1212 frt 2 krra emelkedett, a mely összegből 708 frt 66 kr a főpénztárat, 503 frt 36 kr a szakirodalmi alapot illeti, és ez utóbbi összeghez hirdetőktől még 119 frt 60 követelés is járul.

Ha egyéb semmi sem lenne, bizonyára ez az anyagi fényes eredmény elég bizonyossága lehetne a Szakkör rohamos fejlődésének és a midőn elmondtunk mindent, a mi a kör tízéves történetéhez tartozik, ne legyünk hálátlanok azok iránt, a kiknek e Kör alapítását, föntartását és magasra emelését köszönhetjük.

⁴ Az 1885-ik évben szakirodalmi czélokra 221 frt 67 kr. alapítványt tettek Ács Mihály, Pusztai Ferencz és a «Nyomdászok Közlönye» szövetkezete. Ettől az évtől fogva a Kör, a szakirodalmi alap gyarapításával, évről-évre mindjobban cselekvőképes lesz.

⁵ 1890 áprilisban fölvett leltári vagyon értéke 243 frt 40 kr.

A Kör legodaadóbb művelője mindig a választmány, annak a lelkét nyomja a netáni kudarc, de annak az érdeme is az elért siker.

A jól vezetett választmány nagy tettekre képes. Ilyen volt Körünk választmánya is mindenha.

Midőn megalapítottuk a Kört, hogy korszakot alkossunk vele a nyomdászat-történelemben: egy már akkor is kitűnő tehetséghez fordultunk, hogy vezessen bennünket: *Tanay József*-hez. Az ő vezetése alatt küzdöttük le a kezdet nehézségeit és ő vezetett bennünket harcziás hévvel egészen 1886 február 22-éig, a midőn egyelőre elszólították tőlünk az ügyei. A mit nélkülöztünk egyéniségében egészen a *Kleinmann Frigyes* haláláig, a ki után ismét az elnöki székbe ültettük, kipótolja most, elnöki és szerkesztői kettős minőségében.

A Tanay József távozása és visszaérkezése közti idő alatt 1886-ban *Ács Mihály*t és 1887-ben az addig az alelnöki tisztelet betöltő *Firtinger Károly*t érte a közbizalom, azonban az előbbi gyöngélkedése, az utóbbi üzleti elfoglaltsága miatt csak egy-egy évig maradhattak meg. Az ezután egy évig betöltetlenül maradt elnöki tiszt az 1887-ben alelnökké választott *Kleinmann Frigyes*re hárult, a ki 1892 január 20-án bekövetkezett haláláig azt híven be is töltötte.

Alelnökök voltak: Hódy Soma (1882-ben), *Firtinger Károly* (1883–86), *Kleinmann Frigyes* (1887–88), *Csató Zsigmond* (1889), *Wesztwalevits Antal* (1890), *Gyöngyösi Sándor* (1891), *Feldmann Mór* (1892).

Titkárok: *Láng József* (1882–90), *Gelberger Mihály* (1891), *Gelléri Mihály* (1892).

Másod-titkárok: *Szabó Dezső* (1882), *Hódy Soma* (1883), *Szemethy Géza* (1884–1887), *Durmits Imre* (1888), *Németh Lajos* (1889), *Schwind Béla* (1890–91), *Szóllóssy Károly* (1892).

Pénztárnokok: *Griesz Ede* (1882–83), *Ruzicska Gyula* (1884–85), *Schmidt István* (1886–87), *Szabó Dezső* (1888–90), *Rencsisovszky Ferencz* (1891–92).

Ellenőrök: *Szabó Dezső* (1886–87), *Gelberger Mihály* (1888–90), *Szabó Dezső* (1891–92).

Leltárnokok: *Gelléri Mihály* (1890–91), *Wózner Ignác* (1892).

Másod-leltárnokok: *Spitz Adolf* (1890), *Wózner Ignác* (1891), *Stalla Márton* (1892).

A választmánynak huzamosabb ideig tagjai voltak: *Gelléri Mihály* (1882), *Schwind Béla* (1882), *Szabó Dezső* (1883), *Gyöngyösi Károly* (1883), *Karácson Aladár* (1884), *Gyöngyösi Sándor* (1885), *Gelberger Mihály* (1885), *Csató Zsigmond* (1885), *Dobronyi Gyula* (1886), *Plachy Lajos* (1886), *Wesztwalevits Antal* (1887), *Ady Árpád* (1887), *Durmits Imre* (1887), *Lipnyiczky Károly* (1888), *Darula Arnold* (1888), *Schmidt István* (1888), *Bauer J. M.* (1890), *Vecsey Lajos* (1891).

A Kör a tíz év alatt 122 választmányi ülést tartott, a melyeken a Kör egy nagyrabecsült tagja úgy lehet mondani: mindig ott volt. Nem volt reá köteles, mert hisz a díszelnökség nem jár kötelezettséggel. *Ács Mihály* ha csak tehette, mindig eljött, hogy tanácsaival, megfontolt véleményeivel támogassa a választmányt. Eljött és ma is eljön, hogy lelkesedést, kitartást, rajongó munkakedvet öntsön a Kör ügyeit szívükön viselő szaktársaiba vagy hogy mérséklésre bírja a kevésbé megfontolva cselekvőket. A választmány intő szelleme volt ő mindig örömben, bajban egyaránt és kívánjuk, hogy legyen is sokáig.

Részben a körnek, részben a szakmának tett szolgálat és érdem elismerésül a következők választottak a kör tiszteletbeli tagjaivá: Ács Mihály 1885-ben (1887-ben pedig tiszteletbeli elnökké), Falk Zsigmond (1890), Firtinger Károly (1887), Hornyánszky Viktor (1892), Imreh Sándor (1889), Láng József (1891, egyuttal örökös t. főtitkárrá), Pusztai Ferencz (1885), Tanay József (1889).

A tagok létszámának hullámvázása:

Az I. évben (1882/83)	191.
A II. évben	149.
A III. évben	198.
A IV. évben	240.
Az V. évben	205.
A VI. évben	175.
A VII. évben	150.
A VIII. évben	157. ⁶
A IX. évben	267. ⁷
A X. évben (1891/92)	168. ⁸

A Szakkör immár két évvel pótolta a Társas-kör nyolcz esztendejét, sikereiben gazdag két esztendővel.

De fájdalom, nagy veszteséggel is sujtott. Elvesztettük *Kleinmann Frigyes*t, a lelkiismeretesség mintaképét, a kitűnő szakembert, a nemes emberbarátot, az odaadó munkását annak a lelkes csoportnak, a mely küzd embertársaiért és dolgozik szakmája műveléséért. Elvesztettük azt az oszlopát a Körnek, a kit mikor 1883 május 18-án először hallottunk fölolvadni, világos főnek, követésre méltó szakférfinak ismertünk föl, a kit tárt karokkal fogadtunk, a mikor a szakmánk művelésére ajánkozott, de sőt fölkerestük, a midőn az 1887. év június 9-én tartott gyűlésünk alkalmából az alelnökségre megválasztottuk. Nem riadt vissza a Kör ellen akkor dúlt viszályoktól, sőt kitartásra buzdította a netán csüggedőket és maga járt elől a jó példával, a midőn 1888-ban az elnöki szék üresen állt és egy évig vezette mint ideiglenes elnök a Kört. Elnökünk volt ő a lelkesedés igaz hevével, a kihez ragaszkodtunk és a ki mihozzánk ragaszkodott.

1892 január 20-án elköltözött ő is oda, a hova a Kör következő halottai távoztak: *Tar Lajos* választmányi tag, 1886 október 21-én; *Hódy Soma* alelnök 1886 november 11-én; *Szemethy Géza* másodtitkár 1888-ban; *Meszl Gusztáv* választmányi tag 1890 szeptemberben és *Gyöngyösi Károly* választmányi tag 1891 augusztus 28-án.

Tartsuk meg e derék szaktársak emlékezetét!

Ez a Szakkör 10 éves fönállásának története. Merítsenek belőle fiatal és öreg pályatársaink buzdítást a nemes önművelődésre és tartsák fön e Kört ragyogó fényében, a magyar szakma dicsőségére!

⁶ Ebből 28 pártoló tag.

⁷ Ebből 6 tiszteletbeli és 26 pártoló.

⁸ Ebből 7 tiszteletbeli és 10 pártoló.